

BAHADIR KALEAĞASI

2010 YILBAŞI İÇİN ERKEN YAZI

Zor bir yıl daha geride kaldı.

2009 bitiyor, 2010'a giriyoruz.

İnsanlık tarihinin hiçbir zaman olmadığı kadar hızlı yazıldığı bir yüzyıldayız.

Yakın geçmiş ile yakın gelecek, şimdiki zamanda sarmaş dolaş.

Türkiye ve dünya için 2008 yılı pek de iyi geçmemişti. O dönemi anımsayınca, 2010'a yönelik iyimserliğin anahatları belirginleşiyor.

2008 parlak bir yıl değildi

Kötü şeyler yaşanmıştı 2008'de:

- Uluslararası ekonomik sistem neredeyse çöküyordu.

ABD'den başlayan mali sarsıntılar küresel bir depreme dönüşmüştü. Krizin sismik dalgaları kısa sürede tüm ülkelere ulaştı. Bunun sonucunda Washington'dan Paris'e kalkınmış dünya başkentlerinde gerektiğinde piyasalara mali destek veren ve daha iyi düzenlemeye çalışan sosyal demokrat/liberal senteze dayalı politikalar genelleşti. Japonya uzun süren durgunluktan tam çıkıyor, Çin yılların ekonomik büyümesi ve döviz birikimini küresel güce dönüştürme aşamasına yaklaşıyor, Rusya zayıflayan süper güç ko numunu enerji kaynaklarıyla tazelemeye çabalıyorken bozuldu işler. Uluslararası ticaret ve sermaye hareketleri aniden yavaşlayınca Brezilya, Hindistan, Malezya, Türkiye ve Polonya gibi hızla büyüyen ülkeler de büyük darbe aldılar. Zaten buzdağı da Titanik'e yalnızca bir ucundan çarpmış, geri kalan bölümleri "teğet" geçmişti.

- Uluslararası siyasal sistem çatırdıyordu.

Sekiz yıllık W.Bush dönemi ABD'nin dünyadaki etkisini zayıflatmıştı. Terörle mücadele için 11 Eylül saldırıları ertesinde geniş bir uluslararası destek ile yola çıkan W. Bush yönetimi, 2008 yılını dünya kamuoyunun ayakkabı saldırısı altında tamamlamıştı. Aslında mutlak bir Irak fiyaskosu yoktu ortada. Başarısızlığın esas formülü yüzeysel dünya görüşü, dinsel dogmalar, tek taraflı diplomasi, kısa vadeli ekonomik çıkarıcılık ve uluslararası iletişim zafiyeti etkenlerine dayalıydı. ABD'nin bu durumu tüm dünya siyasal ortamını bulandırmıştı. Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, küresel iklim değişikliğine karşı Kyoto anlaşması ve enerji piyasaları da bu olumsuzluğun etkisine maruz kalmıştı. Bu ortamda Rusya'nın Gürcistan çatışması da rahat bir hareket alanı buldu. Ayrıca, kalkınmakta olan dünyada ve İslam aleminde, ABD'ye karşı oluşan kamuoyu tepkileri genel bir Batı karşıtlığına dönüşmüştü. Bu ülkelerin dünyaya açık, demokratik ve eğitim seviyesi yüksek toplumlar olmasından kaygı duyan kesimler, W. Bush yönetiminin hatalarından beslendiler.

- Avrupa Birliği için de 2008 verimsizdi.

Bir Birlik ki elli yıldır sürekli genişliyor ve derinleşiyor. Önce altı, şimdi yirmiyedi, yakında otuz küsur ülke. İlk başlarda ortak pazar, ortak tarım politikası, ulaştırma, rekabet vesaire derken, dünya düzeninde kuralları, mevzuatı, ve dış politikalarıyla somut bir ekonomik ve siyasal birlik. Aynı zamanda kendi içinde bir çok ayrıntı, istisna ve çatışmaya dayalı karmaşık bir kurumsal yapı. Lizbon Antlaşması ile AB daha etkin işleyen bir karar sistemine kavuşmak üzereydi. Ne var ki antlaşmayı tüm üye ülkeler onaylamalıydı ve İrlanda'da buna yönelik referandum 'hayır' demişti. AB işte bu hüsrarla ekonomik krizi, yeni genişleme dosyalarını, her ülkenin iç siyasetinin AB düzeyinde yansıyan etkilerini, dış ilişkiler dosyalarını 2008 yılında yönetmeye çabalamıştı.

- Türkiye ise özgün kriz üretme rekorunu kırmıştı.

Türk siyasetinin olumsuzluk üretme yeteneği 2008 yılında evrensel bir kabul gördü. Parti kapatma davaları, devlet içi çeteleşme tutuklamaları, basın özgürlüğüne müdahale vakaları, ekonomik yönetim zaafı, muhalefet yalpalamaları, yolsuzluk salgınları, etnik kimlik saplantıları, mahalle baskıları, ... AB ile ilişkilerde ise daha 2008 yılının ilk aylarında ufuk kararmıştı: "Bu yıl AB yılı olacak". Şubat ayının ortasında, içinde bulunulan yıl için gelecek zaman fiil çekimli cümle kurmak bir yönetim zafiyetiydi. Çağdaş demokrasilerde seçmen bu işe çok bozulur. Özel sektörde olsa, böyle zaman aşımına uğramış bir söylem şirketin değerini veya işi kaybettirir.

Sonuçta Türkiye'nin AB süreci ivmesini, yoğunluğunu ve gücünü kaybetti. Aslında kaybedilen Türkiye için ekonomik çekim, toplumsal özgüven ve uluslararası saygınlık gücüydü.

- İyi eğilimler de vardı.

2008'de ABD'de yeni bir başkan için seçmenler cüretkar davrandılar, umuttan yana oy verdiler. Ekonomik kriz dalgaları karşısında Batı dünyası göreceli bir eşgüdümü başardı. AB'de dönem başkanı Sarkozy, Berlin dışında hemen hemen tüm önemli başkentlerin takdirini toplayan bir atılganlık sergiledi. Türkiye dış ilişkilerde Kafkasya ve Orta Doğu'da başarılı bir bölgesel güç ve arabulucu rolü üstlendi. Ekonomik dalgalanma ortamına rağmen Yatırım Ajansı (www.invest.gov.tr) başarılarını sürdürdü. İç siyasette kazan fokurdarken, toplum çok daha çoğulcu ve rahat bir tartışma ortamına doğru evrim içine girdi.

2009 çok daha iyi geçti

Bu olumsuzluklar ve kaygılarla başlayan 2009 yılında hiçbir şey hemen düzelmedi doğal olarak.

Yıl içinde önce ekonomik kriz dünyayı iyice sardı, sıkı, neredeyse boğacaktı. Fakat 2008'den itibaren alınan ekonomik önlemler ve yenilenen siyasetler sayesinde 2010 yılı daha rahat başlıyor.

İşte 2009 yılının olumlu gelişmelerinden bir demet:

- Ekonomi toparlandı.

Yıl ortasına doğru küresel ekonomik gidişat dibe vurdu. Aylık büyüme, dış ticaret ve yatırım verileri düşme rekorları kırdılar. İşsizlik her toplumda kanayan sosyal yaralar, ekonomik kısır döngüler ve siyasal aşırılıkların yeşerdiği bir zemin oldu. Fakat, eşzamanlı olarak somut düzelmeye eğilimleri toplumların yakın geleceğe umutla bakabilmelerini sağladı. En karanlık nokta geçmişti. Tünelin ucundaki ışık görülmeye başlandı. Ekonomik aktörlerin girişimciliği, teknolojik yenilikçiliği ve sosyal sorumluluğu bu süreçte anahtar rol oynadı. Hükümetler içine kapanmacı eğilimlere direnerek ekonomik büyümenin geri dönüşünü desteklediler.

- Yeni bir küresel düzenin ilk adımları atıldı.

G-20 girişimi baharda Londra zirvesinde iyice şekillendi. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu dünyanın önde gelen ekonomilerini bir araya getiren bu girişim küresel ortama berraklık getirdi. Birleşmiş Milletler, IMF ve Dünya Bankası yeniden yapılanmaya, Dünya Ticaret Örgütü'nde tikanıklar aşılmaya, uluslararası mali kurallar daha saydam ve etkin olarak tanımlanmaya başlandı. AB'nin 2008 sonunda aldığı iklim değişikliği ve temiz enerji kaynaklarına yönelik kararlar ABD'nin de desteğiyle tüm dünyayı etkisine aldı. Böylece uluslararası gündem sonunda gerçek acil önceliğine kavuştu.

- Avrupa gerçekçiliğe geri döndü.

AB 2008 yılını başarılı bir zirve ile bitirmenin verdiği hızla 2009'u toparlanma yılına dönüştürdü. Kurumsal reformunu Lizbon Antlaşması'nın İrlanda dahil tüm üye ülkelerde onaylanması ile tamamladı. Haziran ayındaki Avrupa Parlamentosu seçimleri sonrasında AB Komisyonu, iki buçuk yıllığına seçilen bir AB Başkanı ve Dışişleri bakanıyla çok daha belirgin bir küresel siyasal aktör kimliğine kavuştu. Avrupa özel sektörünün de talep ettiği yönde, Balkanlar ve Türkiye'ye doğru genişleme hedefine önem verildi. Genişlemenin AB'nin küresel ekonomik rekabet gücüne sağlayacağı katkılar Avrupa halkları tarafından daha iyi anlaşılmaya başlandı.

- ABD küresel önderliğe geri döndü

Tüm bu gelişmelerin esas tetikleyici gücü Başkan Obama yönetimi oldu. Ülkenin her alanda en iyileri arasından seçtiği muazzam bir insan sermayesini bir araya getiren yeni ABD yönetimi ilk yılına zor koşullarda başladı. Önce iyimserlik, sonra kısa bir hayal kırıklığı korkusu dönemlerini atlatarak, dünyada bir çok alanda değişime yön verdi. ABD ekonomisi yıl sonuna doğru büyümeye dönerken, sağlık ve emeklilik sistemleri yeniden yapılanmaya başladı. Diğer yandan, karbondioksit yayılımı ve iklim değişikliğine karşı yenilenebilir enerji kaynakları, yeni üretim ve tüketim eğilimleri ve yepyeni teknolojik ilerlemelerin ufukta görüldüğü 2010'lu yıllara geçildi. Uluslararası arenada Obama kendine

açılan krediyi iyi kullandı. Washington CD'den bakıldığında Pekin, Brasilia, Yeni Delhi, Ankara, Kahire, Nairobi gibi başkentler artık çok daha yakın. AB ile ise, yeni bir Transatlantik Ekonomik Alan projesi arşivden masaüstüne geri döndü.

- Türkiye de yükselen yıldızlığa geri döndü

Yerel seçimler sonrasında siyaset nispeten olağanlaştı. Bir sonraki hedef olan Cumhurbaşkanlığı seçimleri yavaş ve derinden kendini hissettirmeye başladı. Türkiye için 2009 bilançosu olumlu:

- Ekonomi daha iyi: odaklanmış bir IMF programı, etkin ekonomi yönetimi, kayıt dışına karşı somut uygulamalar, özel sektöre açık, sendikalar, meslek örgütleri ve sivil toplumla iç içe bir çağdaş siyaset anlayışı ...
- AB'ye uyum sürecinin tekrardan ciddi bir siyasal liderlikle işlemeye başlaması ekonomi için de çok önemli bir oksijen kaynağı oldu. Paralel olarak, kapsamlı bir iç iletişim kampanyası ile Türk halkına AB konusunda bazı gerçekler iyi anlatıldı: "AB ne bir tuzak, ne de bir mucizedir. Yalnızca küresel düzende ulusal çıkarları daha etkin koruma ve bir uygarlık sistemidir. AB'ye uyum ise bir taviz paketi değil, Türk halkının yaşam standartlarını layık olduğu seviyelere yükseltme programıdır".
- Kıbrıs sorununda Ankara gelişmelere maruz kalan değil yön veren taraf konumuna geçti. Hava ve deniz limanlarını tekrardan Güney'e açma manevrasını iyi bir zamanlama ve takvime dayalı koşullarla gerçekleştirdi. Böylece AB ile müzakere sürecinin önü bir anda artık karşıt güçlerin tıkamakta çok zorlanacakları bir şekilde açılırken, Kıbrıs görüşmelerinde de Türk tarafı güç kazandı.
- Ermenistan konusunda da Türkiye'nin açılım politikası verimli oldu. Karabağ sorununda çözüm yakın. Sınırları tanıma meselesi halloldu. Ticaret ve toplumsal ilişkiler sayesinde tarihle barışma süreci her iki halk için de geri dönülmez bir yola girdi. Bu arada, 2008 yılında yaşanan etnik saplantılı ve farklı düşünceleri ötekileştirme sapmalı toplumsal tutumlar zamanla eridi. Türkiye uluslararası siyasette güç kazandı.
- Enerji alanında en önemli gelişme Nabucco doğal gaz boru hattı projesinin tüm katılımcı ülkelerce imzalanması oldu. Türkiye ayrıca temiz enerji kaynaklarına geçiş için hedef belirledi, kaynak ayırdı ve harekete geçti.

2010'a son derece farklı bir Türkiye gündemi ile giriyoruz:

Devlet reformu, eğitim, iş piyasası, temiz enerji, bilgi teknolojileri, bölgesel kalkınma, PKK terörünün tasfiyesi ve AB süreci.

İktidar ile muhalefet arasında müthiş bir rekabet var. Sivil toplum, akademi ve medya da aynı gündeme odaklı. Her kesim en somut hedeflere, hangi kaynaklar, takvim, insan sermayesi ve teknolojiyle ulaşılabileceğini tartışıyor, projeler geliştiriyor, uyguluyor.

Artık yeni bir umudumuz var. Bu gündemin 2011'de şaşkırtıcı olmaması.

Not:

Bu yazı 2009 yılı sonunda yazılması temenni edilen bir yılbaşı yazısıdır. Gerçek olaylar ve kişilerle ilgisi maalesef olamayabilir.

Dr Bahadır Kaleağası
Brüksel
kaleağası@tusiad.org